

Den bergh mette waetere(n) ende ommegracht: resten van een site met walgracht in de Korte Nieuwstraat te Aalst (O.-Vl.)

RUBEN PEDE & CATELINE CLEMENT

In navolging van de bouw van een ondergrondse parkeergarage op de Hopmarkt in Aalst voorziet het stadsbestuur de herinrichting van een aantal straten rond de Hopmarkt. Hierbij zullen in de Korte Nieuwstraat enkele riolerings- en wegeniswerken uitgevoerd worden. Eerder onderzoek op de Hopmarkt en de Botermarkt toonde het archeologische potentieel van dit stadsdeel reeds aan. Tijdens opgravingen in 2004 en 2005 kwam o.a. het Karmelietenklooster aan het licht (DE GROOTE et al. 2005; DE GROOTE et al. 2006; DE GROOTE et al. 2011); een aanvullend onderzoek vond plaats in 2011 (DE MAEYER et al. 2012). Aan de westelijke zijde van de Hopmarkt (t.h.v. de hoek met de Korte Nieuwstraat) is tijdens de campagne van 2004-2005 tevens de aanwezigheid van de oostelijke kant van een site met walgracht vastgesteld. De gracht bleek een bocht te maken in de richting van de Korte Nieuwstraat (DE GROOTE et al. 2011, fig. 6). Tot de 12de eeuw maakte dit gebied deel uit van het landbouwareaal rondom de toenmalige Aalsterse stadskern. De oprichting van de site met walgracht is vermoedelijk kort voor de aanleg van de laatmiddeleeuwse stadsversterkingen (begin 13de eeuw) te plaatsen. Nadien kwam deze sector binnen de stadsmuren te liggen. Historische bronnen vermelden dat de terreinen van de walgrachtsite in het begin van de 16de eeuw verworven zijn door de Karmelieten en vanaf dan waarschijnlijk in gebruik zijn genomen als begraafplaats van het klooster. Een tekst uit 1503 (*'Aencompste van sekeren Bergh mette waetere(n) ende ommegracht ligghende nu g'incorporeert in onsen hof de dato 8 Majj 1503'*) vermeldt duidelijk dat de site binnen de grenzen van het kloosterdomein komt te liggen (De Groote et al. 2011, 93). De gracht is nog deels te zien op verschillende cartografische bronnen uit de 16de en 17de eeuw, net ten westen van de kloostergebouwen (fig. 1).

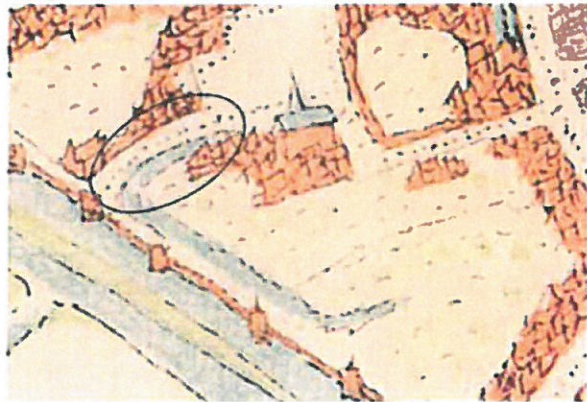

Fig. 1: Kaart van Jacob Van Deventer (ca. 1560) met situering van de Korte Nieuwstraat.

Fig. 2: Locatie van de proefsleuven.

De geplande werken zullen een groot deel van het bodemarchief onder de Korte Nieuwstraat roeren. Het Agentschap Onroerend Erfgoed adviseerde bijgevolg een prospectie met ingreep in de bodem om de eventuele aanwezigheid en bewaringstoestand van de site met walgracht en het kloosterkerkhof te evalueren. Hiertoe zijn in de zuidelijke helft van de Korte Nieuwstraat twee sleufjes aangelegd van ongeveer 2,5 m op 4,5 m (Pede et al. 2012): zone I (t.h.v. perceel 981F3) bevond zich vlakbij de Hopmarkt, zone II (t.h.v. perceel 981Z2) was dicht bij het Keizersplein gelegen (fig. 2).

Ondanks de hoge graad van verstoringen in de proefsleuven kunnen toch enkele interessante vaststellingen gedaan worden. Beide werkputten leveren een vrij gelijklopend beeld op. Onder de straatverharding situeren zich verschillende ophogingslagen (ongeveer 60 cm) die algemeen in de post-middeleeuwen te dateren zijn. Hieronder is een reeks van lagen aanwezig die zich qua hellingsgraad duidelijk van de ophogingslagen onderscheiden. In zone I hellen ze voornamelijk af in zuidelijke en westelijke richting; in zone II is de situatie minder duidelijk. Deze lagen zijn te interpreteren als de opvullingslagen van een imposante gracht. We kunnen twee grote fases onderscheiden. Het bovenste pakket (80-100 cm) bestaat uit puinlagen. De vondsten hieruit wijzen op een datering van het einde van de 16de tot de 17de eeuw. Het onderste gedeelte (80-90 cm) is samengesteld uit gereduceerde, bruinigrijze kleiige lagen vermengd met weinig bouwpuin en dateert uit de 15de tot het begin van de 16de eeuw. De grens met de ongestoorde bodem (9,7-9,8 m TAW) lijkt zich af op ongeveer 3,1-3,2 m onder het huidig straatniveau.

De grachtvullingen houden zonder twijfel verband met de walgrachtsite die reeds is aangesneden bij het onderzoek op de Hopmarkt. Hoewel de gegevens uit beide proefsleuven in de Korte Nieuwstraat beperkt zijn, mogen we stellen dat beide sleuven zich volledig in het noordelijke gedeelte van de gracht bevinden. De eerste fase van de vullingsgeschiedenis lijkt te wijzen op de 'gebruiksfase' van de gracht; de tweede eerder op de finale demping. Dit stemt overeen met de 16de- en 17de-eeuwse kaarten waarop slechts nog fragmenten van de gracht te zien zijn na de incorporatie van de site bij het Karmelietenklooster. De bovenliggende ophogingslagen zijn stratigrafisch eerder in de 18de en 19de eeuw te situeren. Deze zorgden er waarschijnlijk voor dat de walgracht definitief uit het stadsbeeld verdween.

De stratigrafie in de profielen suggereert dat zone I zich aan de buitenzijde van de gracht situeert, mogelijk nog gedeeltelijk in de bocht die reeds op de Hopmarkt is vastgesteld. De opbouw van de lagen in zone II geven aan dat deze werkput mogelijk centraal in de gracht of eerder in de bocht richting het Keizersplein gelegen is. De vaststelling dat beide zones volledig in het tracé van de gracht (centraal of de buitenzijde) liggen, duidt er op dat de begraafplaats van het Karmelietenklooster meer naar het zuiden te verwachten is, m.a.w. onder het huizenblok omsloten door de Hopmarkt, de Korte Nieuwstraat, het Keizersplein en de Boterstraat.

Bibliografie

DE GROOTE K., DE MAEYER W., MOENS J. & DE BLOCK A., 2005: Het archeologisch onderzoeksproject Hopmarkt te Aalst (O.-VI.), *Archaeologia Mediaevalis* 28, p. 102-104.

DE GROOTE K., DE MAEYER W., MOENS J. & DE BLOCK A., 2006: Het archeologisch onderzoek op de Hopmarkt te Aalst (O.-VI.), *Archaeologia Mediaevalis* 29, p. 47-51.

DE GROOTE K., DE MAEYER W., MOENS J., QUINTELIER K., VAN CLEVEN F., VANDEN BERGHE I. & VERNAEVE W., 2011: Het karmelietenklooster van Aalst (prov. Oost-Vl.) (1497-1797): het gebouwenbestand, de begravingen en het fysisch-antropologische onderzoek, *Relicta* 8, p. 83-250.

DE MAEYER W., VAN CAUWENBERGH S., KLINKENBORG S., Taelman E. & Chérretté B., 2012: Het archeologisch onderzoek op de Hopmarkt te Aalst (Prov. O.-VI.), *Archaeologia Mediaevalis* 35, p. 126-129.

PEDE R., CLEMENT C. & Chérretté B., 2012: *Aalst-Korte Nieuwstraat. Archeologisch vooronderzoek*, SOLVA conceptnota, Erembodegem.